

ANNA MEDWECKA-KORNAŚ

Dolina Łopusznej jako teren rezerwatu leśnego i żubrowiska

W marcu 1950 r. przewieziono do doliny Łopusznej w Gorcach cztery żubry z Puszczy Niepołomickiej. Założono tu dla nich pierwotnie

Ryc. 8. Dolina Łopusznej; dolne, zniszczone partie. W głębi widoczny szczyt Turbacza.

Fot. S. Mucha.

małą zagrodę, która ma być z czasem rozszerzona i obejmie dość znaczny obszar leśny. Nie pozostanie to bez wpływu na obecną roślinność i łączy się z zagadnieniem dalszej gospodarki w dolinie. Dlatego krótki opis tego terenu, a w szczególności jego szaty roślinnej wydaje się być na czasie.

Dolina Łopusznej to jeden z najpiękniejszych zakątków w Gorcach. Położona po południowej stronie tych gór (w odległości około 10 km od Nowego Targu), objęta jest od zachodu i północy ramionami Turbacza, a od wschodu grzbietem wybiegającym ze szczytu Kiczory (ryc. 9); otwiera się na południe dochodząc do samego Dunajca.

Wędrujący tędy turysta podziwiać może niemal z każdego punktu wspinały widok na Tatry.

Dnem doliny płynie duży i rwący potok, który ma swój początek w całym szeregu źródeł położonych często wysoko na stokach Turbacza. W dolnym odcinku, na przestrzeni wsi Łopusznej jest on uregulowany: ujęty w wąskie, kamienne koryto. Tu zresztą cały krajobraz zostaje pod silnym wpływem człowieka, a pierwotna przyroda uległa niemal całkowitemu zniszczeniu. — Miejsca płaskie i mniej pochyle zajmują pastwiska i pola uprawne, bardziej strome zbocza opanowały po wycięciu lasu zarośla olchy szarej (*Alnus incana*) lub młodniki świerkowe. Dopiero od osady «Zarębek Średni» zaczyna się mniej zmieniona część doliny, która w miarę jak posuwamy się ku górze, staje się coraz bardziej pierwotna, dzika i lesista.

Na wysokości około 650 m po obu stronach potoku ciągną się lasy z olchą szarą. Wiosną można w nich spotkać masowo żółto kwitnacy fiołek dwukwiatowy (*Viola biflora*); są to stosunkowo bardzo niskie stanowiska tej wysokogórskiej rośliny. Dalej dolina zwęża się i lasy bukowo-jodłowe, pokrywające zbocza, schodzą niemal na samo jej dno. Tylko miejscami na stromych urwiskach nad potokiem rozwijają się skrawki ziołorośli z takimi gatunkami jak: jaskier platanolistny (*Ranunculus platanifolius*), modrzyk górski (*Mulgedium alpinum*), lepiezniki (*Petasites albus* i *P. Kablikianus*), rutewka orlikolistna (*Thalictrum aquilegifolium*), przenet purpurowy (*Prenanthes purpurea*), kuklik zwisły (*Geum rivale*), parzydło leśne (*Aruncus silvester*), naparstnica zwyczajna (*Digitalis ambigua*).

Drobne skrawki łąk i polan zajmują w dolinie bardzo mało miejsca. Są to albo bardzo ubogie, powstałe w skutek nadmiernego wypasu bydła i owiec murawy z panującą psią trawką (*Nardus stricta*) lub tam, gdzie gleba jest nawożona, bogatsze łąki kośne (zespół *Gladioleto-Agrostidetum*) z panującą mietlicą pospolitą (*Agrostis vulgaris*), obok której występują m. in.: kminek zwyczajny (*Carum Carvi*), chaber ostroluskowy (*Centaurea oxylepis*), storczyk kulisty (*Orchis globosus*), szafran spiski (*Crocus scpeusiensis*). W miejscach podmokłych na młakach biela się welnianki (*Eriophorum latifolium*). Rozwija się tutaj zespół *Valerianeto-Caricetum flavae*, w którym występują m. in.: kosatka kielichowa (*Tofieldia calyculata*), kruszczyk błotny (*Epipactis palustris*), tłustosz pospolity (*Pinguicula vulgaris*), dziewięciornik błotny (*Parnassia palustris*) i in.

Lasy, które dominują w krajobrazie doliny Łopusznej, mają przeważnie charakter naturalny i tylko w niektórych partiach przechodzą w sztuczne drzewostany świerkowe. Są to więc po większej części buczyny z domieszką jodły a także świerka i jaworu, właściwe piętru regła dolnego w Karpatach. Niektóre, najlepiej zachowane płaty przedstawiają obraz niemal pierwotny (pralasy w terminologii Jarosza, 1935). Nie

brak w nich pięknych, starych drzew, a na dnie lasu leżą obalone pnie i widać liczne wykroty.

Las bukowo-jodłowy jest mroczny, co wynika z dużego zwarcia koron, podszycie ma bardzo skąpe. Runo rozwija się tu bujnie, ale tylko z wiosną. Panują w nim głównie żywce (*Dentaria glandulosa* i *D. bulbifera*), żywokost sercowaty (*Symphytum cordatum*) — gatunek wschodnio-karpacki, będący tu blisko zachodniego kresu swego zasięgu, jeżyna kosmata (*Rubus hirtus*), z paproci zaś nerecznica klapowata

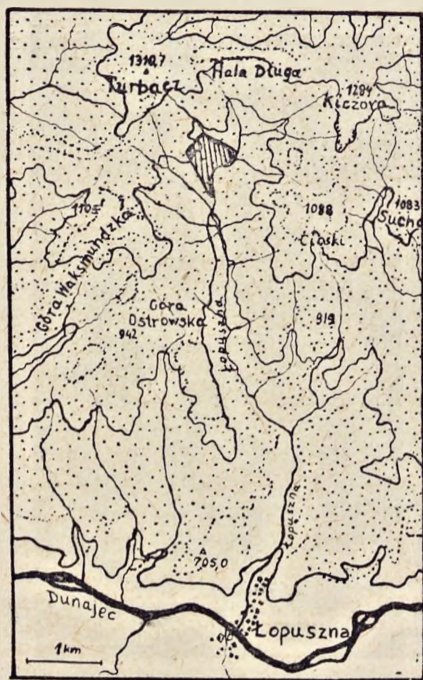
Ryc. 9. Dolina Łopusznej; partie górne, widziane z drogi na Turbacz. Zbocza doliny pokrywa las bukowy, w głębi widać szczyt Kiczory.

Fot. A. i J. Kottasiowie.

(*Aspidium lobatum*) i nerecznica Brauna (*Aspidium Braunii*). Często występuje też ostromlecz migdałolistny (*Euphorbia amygdaloides*), kokorycz pusta (*Corydalis cava*), marzanka wonna (*Asperula odorata*), przebiśnieg pospolity (*Galanthus nivalis*) i szereg innych gatunków, właściwych zespołowi buka. Skład runa zmienia się zresztą nieco, zależnie od podłoża i wilgotności gleby. W miejscach bardziej kamienistych, gdzie dno lasu zastlane jest odłamkami piaskowca, spotykamy większe bogactwo paproci; w miejscach wilgotnych pojawia się zwykle obficie przetacznik górski (*Veronica montana*) i gwiazdnica gajowa (*Stellaria nemorum*).

Buczyny Łopusznej mają więc typowy dla buczyn karpackich skład florystyczny i reprezentują rozpowszechniony w całych Beskidach

zespół *Fagetum carpaticum*. Dziedziną jego panowania jest piętro regla dolnego. W dolinie Łopusznej płaty tego zespołu sięgają stosunkowo wysoko na zbocza. Prawdopodobnie granica ich zasięgu była tutaj znacznie przesunięta ku górze. Tłumaczy się to szczególnie korzystnym mikroklimatem, południową wystawą zboczy i osłonięciem doliny od północy.

Ryc. 10. Mapka doliny Łopusznej i okolicy. Kropkami zaznaczono obszary leśne, kreskami teren pierwotnej zagrody dla żubrów.

wotna zagroda objęła obszar leśny, o powierzchni około 20—30 ha, z czego na małą polankę przypada około 1/4 ha. Niemal cały ogrodzony teren znajduje się na dość stromym (około 30°) stoku o wystawie południowo-wschodniej, schodzi jednak do samego potoku, przechodząc nawet na drugi jego brzeg. Las ma częściowo charakter naturalny, w górnej partii żubrowiska jest to buczyna z jodłą i pewną domieszką świerka, a niekiedy także i iwy, o runie typowym dla *Fagetum carpaticum*. Miej-

Dokładne wyznaczenie granicy pomiędzy regłem dolnym a górnym jest tu jednak trudne, a to ze względu na zniszczenie lasów w partiach szczytowych Górców. Zarówno na szczytach Turbacza jak i Kiczory, od strony doliny po wycięciu starego lasu zostały tylko młodniki świerkowe, pobliskie grzbiety zaś pokrywają hale, w sąsiedztwie których drzewa, zwłaszcza buki, są bardzo przetrzebione. Stanowiska niektórych roślin właściwych dla *Fagetum* wskazują jednak niezbitcie, że granica obu regli przebiegała tu wyżej niż przeciętnie w innych partiach Górców. I tak np. na Turbaczu nieco poniżej schroniska na wysokości 1245 m w skrawku niskiego lasu bukowego odnaleźć można jeszcze: żywiec gruczolowaty (*Dentaria glandulosa*), żywokost sercowaty (*Symphrium cordatum*), przebiśnieg pospolity (*Galanthus nivalis*), zawilec żółty (*Anemone ranunculoides*) i in.

Miejsce na rezerwat dla żubrów wybrane zostało wysoko w dolinie (około 900 m n. p. m.) u stóp zboczy Turbacza. Pier-

scami na podłożu bardziej kamienistym spotkać tu można płaty obfitujące w paprocie. Typowe buczyny przechodzą miejscami w las świerkowy, który panuje w dolnej części zagrodzonego terenu, bliżej potoku i drogi idącej dnem doliny. Świerczyny mają tu charakter lasu sztucznego, przeważnie pozabawione są runa, a tylko gdzieś tam panuje borówka (*Vaccinium myrtillus*) i występują inne gatunki, właściwe zespołowi świerka. Wśród lasu w żubrowisku trafiają się tu i ówdzie małe polanki i prześwietlenia, pokryte często roślinnością zbliżoną do zrębowej. Występują na nich głównie: pokrzywa zwyczajna (*Urtica dioica*), malina właściwa (*Rubus idaeus*), szalwia lepka (*Salvia glutinosa*) z innych gatunków czyściec leśny (*Stachys silvaticus*), turzyca leśna (*Carex silvatica*), a w miejscach bardziej wilgotnych niecierpek pospolity (*Impatiens nolitangere*). Dość rozległa polana, która znalazła się w północno-wschodnim rogu zagrody, była dotychczas kośną łąką (płat zespołu *Gladioleto-Agrostidetum* przechodzący miejscami w ubogie *Nardetum* lub w skrawki młazcek — *Valerianeto-Caricetum flavae*).

Już w lecie 1950 r. żubrowisko to zostało znacznie powiększone¹, a obecnie buduje się nowe ogrodzenie po lewej stronie potoku, u stóp Kiczory, które ma być połączone ze starym. Wewnątrz nowego żubrowiska znajdzie się kilka hektarów hali, głównie jednak zamknie ono piękne płaty *Fagetum carpaticum*. Roślinność na terenie, gdzie wypasają się żubry, ulegnie niewątpliwie znacznym zmianom i zniszczeniu. Świadczy o tym już dotychczasowe obserwacje strażników. Duża partia lasów i to może najbardziej pierwotnych, położonych wyżej, w kotle doliny, pozostanie jednak nieobjęta rezerwatem dla żubrów i tym bardziej należałoby pomyśleć o jej ochronie. Istnieje już projekt utworzenia tu rezerwatu leśnego, połączonego nawet z Rezerwatem im. Wł. Orkana, położonym na północnych stokach Gorców. Tak wielki obszar ochronny obejmowałby więc także szczyt Turbacza i dwa grzbiety wybiegające od niego ku wschodowi i ku północnemu wschodowi oraz zamknięte pomiędzy nimi, dzikie i piękne źródłiska rzeki Kamienicy. W jego obrębie byłyby reprezentowane niemal wszystkie zespoły roślinne Gorców.

Stworzenie rezerwatu leśnego w górnych partiach doliny Łopusznej ponad żubrowiskiem nie powinno napotkać trudności. Droga bowiem prowadząca w głąb doliny przecięta została zagrodą, tak że zwózka drzewa i eksploatacja lasów leżących powyżej jest praktycznie biorąc niemożliwa. Natomiast zachowanie zalesień w dolinie Łopusznej będzie miało ogromne znaczenie — nie tylko gospodarcze i naukowe, lecz także turystyczne, tym więcej, że ruch wycieczkowy wzrośnie tu niewątpliwie znacznie w związku ze sprowadzeniem żubrów.

¹ Por. str. 24.